

TÁI HÒA NHẬP CỘNG ĐỒNG ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI THEO PHÁP LUẬT VIỆT NAM

LƯU HOÀI BẢO*

Tóm tắt: Người chưa thành niên (NCTN) chấp hành xong án phạt quay trở lại với cộng đồng phải đối mặt với nhiều khó khăn trong việc tái hòa nhập xã hội. Hiện nay pháp luật Việt Nam đã có nhiều quy định cụ thể và chuyên biệt về các hoạt động tái hòa nhập cộng đồng cũng như những chính sách hỗ trợ cho hoạt động tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN chấp hành xong án phạt tù. Bài viết đề cập và phân tích các quy định pháp luật hiện hành về tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN tại Việt Nam, cũng như các kết quả đạt được, hạn chế và nguyên nhân của hạn chế trong quá trình các chủ thể liên quan áp dụng các quy định này. Từ đó, đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả áp dụng quy định của pháp luật về vấn đề này.

Từ khóa: Người chưa thành niên phạm tội; tái hòa nhập cộng đồng; pháp luật Việt Nam

Ngày nhận bài: 05/12/2024; Biên tập xong: 13/12/2024; Duyệt đăng: 17/01/2025

COMMUNITY REINTEGRATION OF JUVENILE OFFENDERS UNDER VIETNAMESE LAW

Abstract: After serving their sentences and returning to the community, juveniles face several challenges in reintegrating into society. Currently, Vietnamese law has many specific and specialized regulations on community reintegration activities and policies as well to support community reintegration activities for juveniles who have completed their prison sentences. This article discusses and analyzes current legal regulations on community reintegration for juveniles in Vietnam, as well as the achieved results, limitations and causes of limitations in the process of relevant entities applying these regulations. From there, a number of solutions to improve the effectiveness of applying legal regulations on this issue are proposed.

Keywords: Juvenile offender; community reintegration; Vietnamese law

Received: Dec 05th, 2024; **Editing completed:** Dec 13th, 2024; **Accepted for publication:** Jan 17th, 2025

Tội phạm vị thành niên là một vấn đề xã hội đáng báo động, đòi hỏi sự quan tâm đặc biệt của toàn xã hội. Pháp luật Việt Nam đã có những quy định cụ thể nhằm giáo dục, cải tạo và tái hòa nhập cộng đồng đối với những đối tượng này. Việc làm này không chỉ hướng tới việc giảm thiểu tái phạm mà còn góp phần xây dựng một xã hội công bằng, nhân văn hơn. Quy định pháp luật về tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN phạm tội ở Việt Nam mang ý nghĩa vô cùng quan trọng, thể hiện sự nhân văn và hướng đến tương lai của xã hội, đồng thời khẳng định quyền được tái hòa nhập cộng đồng của trẻ em, bất kể quá khứ từng vi phạm pháp luật. Điều này phù hợp với Công ước Liên hợp quốc về Quyền trẻ em, đặt nền tảng cho sự phát triển toàn diện của trẻ. Bằng việc cung cấp các hỗ trợ cần thiết để trẻ em có cơ hội học tập, làm việc và hòa nhập xã hội, quy định này giúp giảm thiểu khả năng tái phạm

tội của trẻ, bảo vệ cộng đồng. Khi được hỗ trợ tái hòa nhập, trẻ em có cơ hội trở thành những công dân có ích cho xã hội, góp phần vào sự phát triển của đất nước. Đồng thời, các quy định pháp luật hiện hành cũng góp phần răn đe, giáo dục trẻ em và xây dựng xã hội công bằng, văn minh hơn. Thông qua việc thực hiện các biện pháp tái hòa nhập, xã hội gửi đi thông điệp rằng pháp luật nghiêm minh nhưng cũng nhân đạo, khuyến khích mọi người tuân thủ pháp luật và sửa chữa sai lầm.

1. Pháp luật về tái hòa nhập cộng đồng đối với người phạm tội là người chưa thành niên tại Việt Nam

Hiện nay có rất nhiều quan điểm khác nhau về tái hòa nhập cộng đồng đối với

* Email: Luuhoai.baohlu.edu@gmail.com
Tiến sĩ, Khoa Pháp luật hình sự, Trường Đại học Luật Hà Nội

người phạm tội. Một số quan điểm cho rằng tái hòa nhập cộng đồng là “tái hoàn lương” trở lại đối với cuộc sống đời thường mà những người vi phạm, những người lầm lỗi đã mất đi. Cũng có ý kiến cho hòa nhập cộng đồng thực chất là các biện pháp quản lý của cộng đồng đối với những người phạm tội. Bên cạnh đó, đa phần các quan điểm đều cho rằng hòa nhập cộng đồng là “quay lại lần thứ hai” hòa nhập với cộng đồng xã hội đối với những người có quá khứ tội lỗi sau một thời gian bị cách ly khỏi xã hội, cộng đồng dân cư¹. Quan điểm của GS.TS. Võ Khánh Vinh cho rằng: *“Tái hòa nhập cộng đồng là một quá trình liên tục được hình thành bởi các giai đoạn khác nhau, nối tiếp nhau. Bắt đầu từ việc chuẩn bị cho người phạm tội đang chấp hành hình phạt tù những điều kiện cần thiết về nhận thức, tâm lý và một số kỹ năng lao động trong quá trình giáo dục, cải tạo nơi giam giữ và kết thúc khi họ tạo lập được một cuộc sống bình thường trong xã hội”*². Theo khoản 1 Điều 21 Bộ Luật Dân sự Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017) NCTN là người chưa đủ 18 tuổi. Như vậy có thể hiểu, tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN là một quá trình liên tục, nối tiếp nhau bắt đầu từ lúc chấp hành án và kết thúc khi NCTN có thể sống bình thường trong xã hội của các chủ thể, nhằm giúp NCTN đã vi phạm pháp luật không còn tư tưởng tự ti, mặc cảm mà nỗ lực phấn đấu, đồng thời trang bị cho họ những kỹ năng nhất định để có thể tham gia trở lại với các mối quan hệ xã hội một cách bình thường.

Quy định pháp luật về tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN phạm tội là tập hợp các quy tắc, chuẩn mực pháp lý hướng đến việc giúp đỡ, hỗ trợ những trẻ em đã từng vi phạm pháp luật để họ có cơ hội cải tạo, hòa nhập lại với cộng đồng và trở thành những công dân tốt. Đảng và Nhà nước ta coi việc quản lý, giáo dục, giúp đỡ những người phạm tội lầm lỗi, đặc biệt là NCTN phạm tội để họ cải tạo bản thân, hòa nhập với cuộc sống bình thường và trở thành người có ích trong xã hội là một chính sách lớn thể hiện

bản chất nhân đạo của chế độ ta và là trách nhiệm của xã hội. Trên cơ sở định hướng đó, phù hợp với các chuẩn mực quốc tế, pháp luật Việt Nam về tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN phạm tội được thể hiện trong nhiều văn bản như Hiến pháp, Luật Trẻ em, Bộ luật Hình sự, Luật Thi hành án hình sự và các văn bản hướng dẫn thi hành mà gần đây nhất là Luật Tư pháp NCTN.

Hiến pháp năm 2013 không có điều khoản cụ thể liệt kê chi tiết về trách nhiệm của Nhà nước và xã hội đối với việc tái hòa nhập của NCTN phạm tội. Tuy nhiên, các quy định của Hiến pháp đã tạo ra một khung pháp lý tổng quát, từ đó các luật chuyên ngành và các chính sách cụ thể sẽ được xây dựng để thực hiện mục tiêu này. Khoản 1 Điều 37 của Hiến pháp quy định: *“Trẻ em được Nhà nước, gia đình và xã hội bảo vệ, chăm sóc và giáo dục; được tham gia vào các vấn đề về trẻ em. Nghiêm cấm xâm hại, hành hạ, ngược đãi, bỏ mặc, lạm dụng, bóc lột sức lao động và những hành vi khác vi phạm quyền trẻ em”*. Hiến pháp khẳng định mọi công dân đều bình đẳng trước pháp luật, có quyền được bảo vệ pháp luật. Điều này bao gồm cả NCTN phạm tội, họ vẫn có quyền được đối xử công bằng, được giúp đỡ để tái hòa nhập cộng đồng. Luật Trẻ em năm 2016 có nhiều quy định quan trọng nhằm hỗ trợ trẻ em vi phạm pháp luật tái hòa nhập cộng đồng. Mục tiêu chính là giúp các em nhận thức được lỗi lầm, sửa chữa sai trái và có cơ hội phát triển toàn diện. Theo đó, Điều 71 quy định, trẻ em đã chấp hành xong biện pháp đưa vào trường giáo dưỡng hoặc tù có thời hạn được áp dụng các biện pháp bảo vệ nhằm khắc phục các nguyên nhân và điều kiện vi phạm pháp luật, phục hồi, tránh tái phạm; Điều 72 quy định trách nhiệm của người làm công tác bảo vệ trẻ em cấp xã trong quá trình phục hồi và tái hòa nhập cộng đồng cho trẻ em là theo dõi, hỗ trợ việc thi hành các biện pháp giám sát, giáo dục tại cộng đồng, tái hòa nhập đối với trẻ em vi phạm pháp luật. Đồng thời, Điều 73 về phục hồi và tái hòa nhập cho trẻ em phạm tội quy định rõ trách nhiệm của các cơ quan, tổ chức liên quan trên cơ sở nguyên tắc ưu tiên lợi ích tốt nhất cho trẻ em, tất cả các quyết định liên quan đến trẻ em vi phạm pháp luật đều phải đặt lợi ích tốt nhất của trẻ làm trung tâm.

¹ Nguyễn Quốc Nhật, Phạm Trung Hòa, Trần Hải Âu, *Giáo dục, giúp đỡ người từ tha tái hòa nhập cộng đồng ở Việt Nam*, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội, 2001, tr. 24.

² Võ Khánh Vinh, Cao Thị Oanh, *Giáo trình Luật Thi hành án hình sự*, Nxb. Khoa học xã hội, 2013, tr. 7.

Quy định về NCTN phạm tội trong Bộ luật Hình sự Việt Nam bao gồm những người đã đủ 14 tuổi nhưng chưa đủ 18 tuổi. Bộ luật này cũng quy định đường lối xử lý NCTN phạm tội chủ yếu nhằm giáo dục, giúp đỡ, uốn nắn, sửa sai, giúp họ phát triển, hoàn thiện về nhận thức và về hành vi phù hợp với xã hội³. Bộ luật Hình sự năm 2015, bên cạnh việc tiếp tục quy định về giảm thời gian chấp hành hình phạt, miễn chấp hành hình phạt, đã bổ sung các quy định về tha tù trước thời hạn có điều kiện và xóa án tích, tạo thuận lợi cho việc tái hòa nhập cộng đồng của người dưới 18 tuổi phạm tội.

Theo Luật Thi hành án hình sự (THAHS) năm 2019, có 03 nhóm chế độ được áp dụng dành riêng cho NCTN phạm tội khi bị kết án tù: Nhóm thứ nhất là chế độ quản lý, giáo dục, học văn hóa, học nghề, lao động; Nhóm thứ hai là chế độ ăn, mặc, chăm sóc y tế, sinh hoạt văn hóa, văn nghệ và vui chơi giải trí; Nhóm thứ ba là chế độ gặp, liên lạc điện thoại với thân nhân⁴. Luật THAHS năm 2019 cũng bổ sung quy định về tái hòa nhập cộng đồng, theo đó trại giam, trại tạm giam, cơ quan thi hành án hình sự Công an cấp huyện có trách nhiệm tổ chức chuẩn bị tái hòa nhập cộng đồng trước khi phạm nhân chấp hành xong án phạt tù, được đặc xá, tha tù trước thời hạn có điều kiện⁵. Cụ thể hoá các quy định về tái hòa nhập cộng đồng trong Luật THAHS năm 2019, Chính phủ ban hành Nghị định số 49/2020/NĐ-CP ngày 17/4/2020 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành Luật THAHS về tái hòa nhập cộng đồng (sau đây gọi tắt là Nghị định số 49/2020/NĐ-CP) với những nội dung cơ bản như về tư vấn tâm lý, hỗ trợ các thủ tục pháp lý cho phạm nhân; định hướng nghề nghiệp, nâng cao khả năng tìm kiếm việc làm cho phạm nhân; về hỗ trợ kinh phí từ quỹ hoà nhập cộng đồng của trại giam cho phạm nhân khi tái hoà nhập cộng đồng; về thông tin, truyền thông, giáo dục về tái hòa nhập cộng đồng; trợ giúp về tâm lý, hỗ trợ

các thủ tục pháp lý và đào tạo nghề nghiệp, tạo việc làm cho người chấp hành xong hình phạt tù. Điều 11 Nghị định số 49/2020/NĐ-CP quy định chính sách hỗ trợ trong đào tạo nghề nghiệp, tạo việc làm cho người chấp hành xong hình phạt tù. Ngoài ra, Điều 12 Nghị định này cũng quy định các biện pháp hỗ trợ khác đối với người chấp hành xong hình phạt tù tái hòa nhập cộng đồng;

Nghị định số 140/2021/NĐ-CP ngày 31/12/2021 của Chính phủ quy định chế độ áp dụng biện pháp xử lý hành chính đưa vào trường giáo dưỡng và cơ sở giáo dục bắt buộc cũng quy định cụ thể về chuẩn bị công tác tái hòa nhập cộng đồng tại Điều 44 và biện pháp tái hòa nhập cộng đồng cho các đối tượng này tại Điều 45. Theo đó, về biện pháp tái hòa nhập cộng đồng, NCTN chấp hành xong quyết định được ưu tiên học văn hóa, học nghề, giải quyết việc làm, trợ giúp pháp lý và hỗ trợ vay vốn để học tập, tìm kiếm việc làm, ổn định cuộc sống và trẻ em chấp hành xong quyết định được áp dụng các biện pháp bảo vệ nhằm khắc phục các nguyên nhân và điều kiện vi phạm pháp luật, phục hồi, tránh tái phạm theo quy định của Luật Trẻ em. Luật Tư pháp NCTN được Quốc hội biểu quyết thông qua ngày 30/11/2024 có hiệu lực thi hành từ ngày 01/01/2026 đã dành Chương X quy định về công tác tái hoà nhập cộng đồng đối với NCTN vi phạm pháp luật. Trên tinh thần đó, Chương X Luật Tư pháp NCTN quy định các biện pháp chuẩn bị tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN bị áp dụng hình phạt tù như sau:

Thứ nhất, tổ chức chuẩn bị tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN. Thời gian hỗ trợ tối thiểu 06 tháng sau khi trả tự do, nhân viên công tác xã hội hoặc người làm công tác bảo vệ trẻ em cấp xã hoặc công tác viên trực tiếp giúp đỡ NCTN tái hòa nhập cộng đồng.

Thứ hai, tạo điều kiện thuận lợi để NCTN tham gia các chương trình học tập, lao động, hướng nghiệp, dạy nghề. Người chấp hành xong biện pháp giáo dục tại trường giáo dưỡng, thi hành án phạt tù được ưu tiên đào tạo nghề và hỗ trợ vay vốn để tạo việc làm; được thực hiện các biện pháp hỗ trợ, can thiệp, bảo vệ phù hợp theo quy định của pháp luật.

Thứ ba, tuyên truyền, vận động nhân dân trong khu vực dân cư và thực hiện các biện pháp khác để xóa bỏ định kiến, kỳ thị, phân

³ Lưu Hoài Bảo, "Một số giải pháp phòng chống tội phạm do NCTN thực hiện", *Tạp chí Kiểm sát*, số 14/2014, tr. 48.

⁴ Điều 74, Điều 75, Điều 76 Luật THAHS năm 2019.

⁵ Hải Lam Tường (2019), *Những quy định mới của Luật THAHS năm 2019*, <https://binhthuan.gov.vn/1327/32856/65786/564627/tim-hieu-phap-luat/nhung-quy-dinh-moi-cua-luat-thi-hanh-an-hinh-su-nam-2019.aspx>, truy cập ngày 13/10/2024.

biệt đối xử đối với NCTN; khuyến khích và tạo điều kiện thuận lợi cho các cơ quan, tổ chức, cơ sở giáo dục, doanh nghiệp, cá nhân sản xuất, kinh doanh tiếp nhận, giúp đỡ về học tập, lao động, hướng nghiệp, dạy nghề, tìm kiếm việc làm cho NCTN.

Thông tư số 10/2024/TT-BCA ngày 15/3/2024 của Bộ Công an quy định về công tác tái hòa nhập cộng đồng đối với người chấp hành xong án phạt tù của lực lượng Công an nhân dân có hiệu lực từ ngày 01/5/2024 tập trung quy định về việc nhận, quản lý, giám sát người chấp hành xong án phạt tù sau khi ra tù, người được theo dõi, hỗ trợ để hòa nhập lại với xã hội cũng như các quy định về giáo dục, giúp đỡ, cung cấp các chương trình đào tạo nghề, hỗ trợ tìm việc làm, tư vấn tâm lý... Đặc biệt là các quy định về tái hòa nhập, tạo điều kiện cho người từng phạm tội có cơ hội xây dựng lại cuộc sống dành cho người được đặc xá, người được tha tù trước thời hạn có điều kiện, người chấp hành xong án phạt tù đã trở về cộng đồng là người Việt Nam, người nước ngoài và người không có quốc tịch thường trú tại Việt Nam nói chung và áp dụng cho cả nhóm đối tượng NCTN tại Việt Nam.

2. Thực trạng áp dụng pháp luật về tái hoà nhập cộng đồng đối với người chưa thành niên phạm tội tại Việt Nam

Việc tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN sau khi vi phạm pháp luật là một vấn đề hết sức quan trọng, không chỉ ảnh hưởng đến tương lai của các em mà còn góp phần đảm bảo an ninh trật tự xã hội. Trong những năm qua, hoạt động cải tạo phạm nhân nói chung, NCTN nói riêng đã đạt được một số kết quả nhất định. Tỷ lệ NCTN bị xử lý bằng hình phạt tù giảm dần qua các năm, thay thế bằng các biện pháp xử lý không giam giữ như cảnh cáo, giáo dục tại xã, phường, hoặc đưa vào trường giáo dưỡng. Pháp luật Việt Nam ưu tiên các biện pháp xử lý thay thế như lao động công ích, giáo dục tại cộng đồng, hoặc tham gia các chương trình phục hồi. Các trường giáo dưỡng đã được cải thiện về chất lượng giáo dục và quản lý, cung cấp môi trường học tập và rèn luyện kỹ năng cho trẻ em vi phạm pháp luật. Việc áp dụng các biện pháp cải tạo trên đã góp phần quan trọng giúp đỡ phạm nhân nói chung, NCTN bị kết án tù nói riêng có thể nhanh chóng tái hòa

nhập cộng đồng khi hết hạn chấp hành hình phạt tù tại cơ sở giam giữ. Tuy nhiên, thực tiễn việc cải tạo NCTN bị kết án phạt tù vẫn còn một số hạn chế, bất cập.

2.1. Về việc giáo dục, cải tạo người chưa thành niên phạm tội trong thời gian bị áp dụng hình phạt

Giáo dục và cải tạo NCTN trong thời gian thi hành án là một nội dung quan trọng trong hệ thống tư pháp hình sự, nhằm đảm bảo các em không chỉ chịu trách nhiệm pháp lý mà còn được hỗ trợ để phục hồi nhân cách, sửa chữa lỗi lầm, và chuẩn bị sẵn sàng tái hòa nhập cộng đồng. Bộ luật Hình sự năm 2015 quy định về nguyên tắc xử lý, các hình phạt, các biện pháp khác áp dụng cho NCTN phạm tội⁶.

Theo Luật THAHS năm 2019, có 03 nhóm chế độ được áp dụng dành riêng cho NCTN phạm tội khi bị kết án tù nhằm cải tạo, giúp đỡ họ có thể tái hòa nhập cộng đồng khi hoàn thành việc chấp hành án. Tuy nhiên, thực tiễn việc cải tạo NCTN bị kết án phạt tù vẫn còn một số hạn chế, bất cập. Nhiều trường hợp vừa mãn hạn tù đã tái phạm hoặc gặp nhiều khó khăn như bị kỳ thị, số người chấp hành xong hình phạt tù có việc làm không nhiều, lại tập trung vào các công việc phổ thông chân tay, độc hại và có thu nhập thấp...⁷. Điều này xuất phát từ những nguyên nhân khách quan và chủ quan như sau:

Thứ nhất, chất lượng các chương trình giáo dục, cải tạo NCTN phạm tội còn thấp; chương trình giáo dục, cải tạo còn nhiều bất cập; hiệu quả dạy nghề chưa thích hợp với nhu cầu lao động xã hội. Nội dung giáo dục trong các cơ sở cải tạo còn mang nặng tính lý thuyết, không đáp ứng đủ nhu cầu thực tế yêu cầu của xã hội. Mặt khác, thời gian học tập thường ngắn hạn, theo từng năm, mang tính thời vụ, không lâu dài. Do vậy, các ngành nghề này ít có khả năng hình thành kỹ năng nghề lao động thường xuyên và có hiệu quả hạn chế trong việc nâng cao trình độ kỹ năng lao động của phạm nhân trong thời gian chấp hành án, khó đáp ứng yêu cầu, trình độ của

⁶ Chương XII Bộ luật Hình sự năm 2015.

⁷ Nhật Tân (2019), *Còn khó cho người tái hòa nhập cộng đồng*, <https://www.baohaugiang.com.vn/xa-hoi/con-kho-cho-nguoi-tai-hoa-nhap-cong-dong-80302.html>, truy cập ngày 13/10/2024.

thị trường lao động ngoài xã hội nên giảm hiệu quả tái hòa nhập cộng đồng⁸.

Thứ hai, công tác chuẩn bị cho NCTN tái hòa nhập cộng đồng sau khi hết hạn tù được tiến hành một cách thụ động. Thực trạng diễn ra tại các trại giam là trước khi trả tự do, Ban Giám thị gửi công văn cho chính quyền địa phương, sau đó cấp tiền tàu xe cho phạm nhân tự về (nếu không có người đến đón). Tuy nhiên, những NCTN khi hết hạn tù lại không nắm được tình hình và khả năng đón nhận của địa phương nên thường có tâm lý hoang mang⁹.

2.2. Về công tác tái hòa nhập cộng đồng đối với người chưa thành niên phạm tội

Các dịch vụ giáo dục, phục hồi cho NCTN vi phạm pháp luật tại cộng đồng còn thiếu, chất lượng chưa cao: Để những quy định mới của Luật Xử lý vi phạm hành chính và Bộ luật Hình sự về tăng cường xử lý tại cộng đồng đối với NCTN vi phạm pháp luật đi vào cuộc sống và phát huy hiệu quả, cần có những dịch vụ giám sát, phục hồi đa dạng, có chất lượng tại cộng đồng. Tuy nhiên, hiện nay các chương trình và dịch vụ hỗ trợ, phục hồi, tái hòa nhập cộng đồng dành cho NCTN vi phạm pháp luật còn rất hạn chế, cả về chất lượng và sự đa dạng của các dịch vụ sẵn có. Chưa có nhiều dịch vụ hỗ trợ nhằm giải quyết các nguyên nhân và điều kiện vi phạm pháp luật như tham vấn, giáo dục kỹ năng sống và dạy nghề. Bên cạnh đó, sự tham gia của gia đình, các cơ quan và tổ chức trong quá trình này vẫn còn mang tính hình thức. Chính vì vậy, việc giám sát và hỗ trợ những trẻ em được quản lý tại cộng đồng nhìn chung chưa được thực hiện một cách hiệu quả và có hệ thống. Đặc biệt, số lượng NCTN vi phạm pháp luật là nữ chiếm một tỷ lệ rất nhỏ trong số NCTN vi phạm pháp luật khiến cho việc phát triển các dịch vụ phục hồi, hỗ trợ phù hợp đối với các em gái chưa

được chú trọng đúng mức và còn gặp nhiều hạn chế¹⁰. Bên cạnh đó, công tác tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN chưa đồng bộ, thiếu sự tiếp nối giữa cơ sở cai tạo và cộng đồng, không có kế hoạch chi tiết để chuyển tiếp các em từ cơ sở giáo dục về cộng đồng một cách bền vững. Vai trò của chính quyền địa phương và tổ chức xã hội trong việc tiếp nhận và hỗ trợ sau cai tạo chưa được thực hiện hiệu quả hoặc thiếu sự hỗ trợ lâu dài. Nguồn kinh phí đầu tư cho công tác tái hòa nhập, đặc biệt là các chương trình dài hạn còn rất hạn chế.

Thực tiễn cho thấy NCTN vi phạm pháp luật trở về từ trường giáo dưỡng hoặc từ trại tạm giam phải đương đầu với rất nhiều thách thức trong quá trình tái hòa nhập trở lại với cộng đồng xã hội. Có thể kể đến như: Thiếu cơ hội để tiếp tục học hành hoặc gặp nhiều khó khăn trong việc trở lại học tập bình thường trong các trường học ngoài cộng đồng xã hội; hầu như ít có cơ hội lựa chọn chỗ ở; trình độ văn hóa và tay nghề hạn chế; các vấn đề liên quan đến lạm dụng chất kích thích chưa được giải quyết một cách triệt để trong thời gian ở trường giáo dưỡng hoặc trại giam; thường gặp phải một số vấn đề về sức khỏe tinh thần; thiếu kỹ năng sống, kỹ năng giải quyết các vấn đề gặp phải trong đời sống và kỹ năng hòa nhập với cộng đồng xã hội¹¹. Điều này xuất phát từ những nguyên nhân khách quan và chủ quan chủ yếu sau:

Thứ nhất, nhận thức còn hạn chế. Cụ thể, một bộ phận xã hội vẫn còn tư tưởng kỳ thị, e ngại đối với NCTN đã từng vi phạm pháp luật, dẫn đến việc khó khăn trong việc tạo điều kiện cho các em tái hòa nhập. Một số cán bộ, công chức chưa thực sự nắm rõ các quy định pháp luật về hỗ trợ NCTN, dẫn đến việc thực hiện chưa đồng bộ và thiếu hiệu quả.

Thứ hai, thiếu các nguồn lực cần thiết cho hoạt động tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN phạm tội. Các cơ sở giáo dục, đào tạo nghề cho NCTN còn thiếu, chất lượng chưa cao.

⁸ Phương Thủy (2022), *Giúp phạm nhân sau khi chấp hành xong án phạt tù ổn định cuộc sống*, <https://cand.com.vn/van-de-hom-nay-thoi-su/giup-pham-nhan-sau-khi-chap-hanh-xong-an-phat-tu-on-dinh-cuoc-song-i647811/>, truy cập ngày 13/10/2024.

⁹ Nguyễn Ngọc Kiện, Trịnh Tuấn Anh, Lê Thị Thoa, "Những vấn đề đặt ra liên quan đến thi hành án phạt tù đối với phạm nhân là người dưới 18 tuổi", *Tạp chí Kiểm sát*, số 19/2021, tr. 20-21.

¹⁰ Bộ Tư pháp và UNICEF (2019), *Báo cáo nghiên cứu pháp luật về tình hình NCTN vi phạm pháp luật tại Việt Nam*, Hà Nội, tr. 13.

¹¹ Vụ Pháp luật hình sự - Hành chính (Bộ Tư pháp) và UNICEF (2010), *Báo cáo đánh giá, kiến nghị về tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN vi phạm pháp luật ở Việt Nam (Dự thảo)*, Hà Nội.

Nguồn kinh phí dành cho các hoạt động hỗ trợ tái hòa nhập còn hạn chế.

Thứ ba, mối quan hệ giữa gia đình và nhà trường chưa chặt chẽ. Sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường trong việc giáo dục và quản lý NCTN chưa được chú trọng đúng mức.

Thứ tư, chưa có cơ chế đánh giá hiệu quả của hoạt động tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN phạm tội trên thực tế. Chưa có một hệ thống đánh giá hiệu quả rõ ràng đối với các chương trình hỗ trợ tái hòa nhập, dẫn đến khó khăn trong việc điều chỉnh và cải thiện.

3. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả áp dụng quy định pháp luật về tái hòa nhập cộng đồng đối với người chưa thành niên phạm tội tại Việt Nam

Thứ nhất, nâng cao năng lực, chuyên môn nghiệp vụ cho các cá nhân và các cơ quan, tổ chức có thẩm quyền liên quan đến tái hòa nhập cộng đồng. Việc tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN đòi hỏi các cán bộ thực thi pháp luật, nhân viên tư vấn, giáo viên và các chuyên gia phải có kiến thức sâu rộng về tâm lý trẻ em, phương pháp giáo dục và khả năng nhận diện các nguy cơ tái phạm; các cơ quan thực thi pháp luật, tổ chức xã hội và chính quyền địa phương cần được trang bị các kỹ năng xử lý tình huống phức tạp và nhạy cảm liên quan đến NCTN.

Bên cạnh đó, cần phát triển các khóa đào tạo về tư pháp trẻ em, bao gồm việc đánh giá mức độ nguy cơ tái phạm và lựa chọn các biện pháp giáo dục phù hợp; tổ chức các khóa đào tạo chuyên sâu song hành với việc trau dồi các kỹ năng mềm như giao tiếp, lắng nghe, tư vấn, cũng như kiến thức chuyên môn về tâm lý, pháp luật, chính sách xã hội liên quan đến tái hòa nhập, bởi các em là những đối tượng rất dễ bị tổn thương và ảnh hưởng đến nhân cách. Đồng thời, tổ chức các hội thảo, hội nghị, tọa đàm để cập nhật những thông tin mới nhất về các phương pháp, mô hình tái hòa nhập hiệu quả một cách kịp thời.

Thứ hai, cần phát triển các mô hình cung cấp phương pháp hỗ trợ tái hòa nhập cộng đồng cho NCTN vi phạm pháp luật, nhất là tại các địa phương có tỷ lệ NCTN vi phạm pháp luật cao. Các phương pháp này có thể bao gồm: (i) Tạo điều kiện để NCTN được tiếp tục tiếp cận với hệ thống giáo dục và

tổ chức các lớp học về kỹ năng sống; (ii) Tổ chức các buổi trị liệu hoặc tư vấn tâm lý nhằm đánh giá nhu cầu tâm lý, cảm xúc của NCTN; (iii) Tư vấn học nghề, tìm việc làm cho NCTN vi phạm pháp luật và phối hợp với các cơ sở dạy nghề hỗ trợ dạy nghề cho các em; (iv) Tổ chức các hoạt động tập thể với sự tham gia của NCTN như diễn đàn giao lưu, hội trại; (v) Tuyên truyền, giáo dục cảm hóa NCTN vi phạm pháp luật với các chuyên đề pháp luật, lý tưởng sống, vận động giải thích cho các em hiểu biết hơn về chính sách, pháp luật của Nhà nước... Bên cạnh đó, cần có các phương pháp như tuyên truyền, phổ biến pháp luật nhằm khuyến khích sự tham gia của cộng đồng trong hỗ trợ NCTN tái hòa nhập trở về địa phương. Đồng thời, cần tăng cường trách nhiệm của gia đình NCTN thông qua việc tổ chức các lớp học, đào tạo về kỹ năng quản lý, chăm sóc, giáo dục và nuôi dạy con một cách hiệu quả¹².

Thứ ba, tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường và gia đình, giữa nhà trường và các cơ quan chức năng khác trong việc quản lý, giáo dục các em và phòng chống vi phạm pháp luật của học sinh. Cụ thể là, các cơ sở đào tạo có trách nhiệm quản lý học sinh trong trường học, đưa nội dung giáo dục, phổ biến pháp luật và các quy định bảo vệ an ninh, trật tự vào chương trình giáo dục chính khóa ở các cấp học¹³. Đồng thời xuất phát từ việc chất lượng của các chương trình giáo dục, cải tạo NCTN phạm tội còn thấp; chương trình giáo dục, cải tạo còn nhiều bất cập; hiệu quả dạy nghề chưa thích hợp với nhu cầu lao động xã hội. Do vậy, cần triển khai có hiệu quả hoạt động hướng nghiệp cho NCTN, dạy nghề cho các đối tượng phạm tội ở trại giam, triển khai hiệu quả các chương trình việc làm phù hợp với thực tiễn vào các trường giáo dưỡng, cơ sở giáo dục, cơ sở chữa bệnh; hỗ trợ giải quyết việc làm cho các đối tượng vừa ra khỏi trường giáo dưỡng hoặc trại giam để các em nhanh chóng tái hòa nhập với cộng đồng.

¹² Đào Lê Thu (2024), *Tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN vi phạm pháp luật theo kinh nghiệm pháp luật của một số quốc gia*, [https://danchuphapluat.vn/tai-hoa-nhap-cong-dong-doi-voi-nguoi-chua-thanh-nien-vi-pham-phap-luat-theo-kinh-nghiem-phap-luat-cua-mot-so-quoc-gia-1](https://danchuphapluat.vn/tai-hoa-nhap-cong-dong-doi-voi-nguoi-chua-thanh-nien-vi-pham-phap-luat-theo-kinh-nghiem-phap-luat-cua-mot-so-quoc-gia), truy cập ngày 13/10/2024.

¹³ Lưu Hoài Bảo, *tlđd*, tr. 49.

Thứ tư, xây dựng mạng lưới hợp tác, kết nối các cơ quan, tổ chức áp dụng pháp luật cũng như hợp tác với các tổ chức xã hội để tạo điều kiện cho các cơ quan, tổ chức liên quan cùng phối hợp, chia sẻ thông tin, nguồn lực. Đồng thời tìm kiếm sự hỗ trợ của các tổ chức phi chính phủ, các nhà tài trợ để triển khai các hoạt động hỗ trợ tái hòa nhập. Ngoài ra, cần thiết lập các chương trình phối hợp giữa các cơ quan nhà nước, tổ chức xã hội và cộng đồng nhằm tạo ra một hệ thống hỗ trợ liên tục cho NCTN, điều này bao gồm việc tạo ra mạng lưới chuyên gia, từ các nhà tâm lý học đến các chuyên gia đào tạo nghề và việc làm. Ngay từ khâu chuẩn bị cho NCTN tái hòa nhập cộng đồng sau khi hết hạn tù đến khâu kết thúc việc thực hiện các yêu cầu liên quan cũng cần được tiến hành một cách chủ động và hợp tác hiệu quả hơn.

Thứ năm, cải thiện cơ sở vật chất và điều kiện làm việc, bảo đảm có nguồn kinh phí ổn định, đáp ứng nhu cầu xây dựng và tổ chức thực hiện các mô hình tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN vi phạm pháp luật. Việc tiến hành cần có sự đồng bộ từ cấp địa phương tới cấp trung ương với việc quy định chặt chẽ về phạm vi, quyền hạn cũng như quyền hạn của các cơ quan liên quan để đáp ứng yêu cầu xây dựng cũng như hoạt động ổn định các mô hình này.

4. Kết luận

Tái hòa nhập cộng đồng đối với NCTN phạm tội là một vấn đề phức tạp, đòi hỏi sự nỗ lực của cả xã hội. Việc xây dựng một môi trường sống lành mạnh, tạo điều kiện cho các em được học tập, làm việc và hòa nhập cộng đồng là điều cấp thiết. Pháp luật Việt Nam luôn đặt quyền lợi của trẻ em lên hàng đầu. Việc tái hòa nhập cộng đồng đối với trẻ em phạm tội không chỉ là sự khoan dung, nhân đạo, mà còn là việc thực hiện đúng đắn các quy định của pháp luật, nhằm mục tiêu giáo dục, răn đe và tạo cơ hội cho các em được tái hòa nhập./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Luật Trẻ em năm 2016;
2. Luật Tư pháp người chưa thành niên năm 2024;
3. Bộ Tư pháp và UNICEF (2019), *Báo cáo nghiên cứu pháp luật về tình hình người chưa thành niên vi phạm*

pháp luật tại Việt Nam, Hà Nội;

4. Đào Lệ Thu (2024), *Tái hòa nhập cộng đồng đối với người chưa thành niên vi phạm pháp luật theo kinh nghiệm pháp luật của một số quốc gia*, <https://danchuphapluat.vn/tai-hoa-nhap-cong-dong-doi-voi-nguoi-chua-thanh-nien-vi-pham-phap-luat-theo-kinh-nghiem-phap-luat-cua-mot-so-quoc-gia-1>;

5. Hải Lam Tường (2019), *Những quy định mới của Luật Thi hành án hình sự năm 2019*, <https://binhthuan.gov.vn/1327/32856/65786/564627/tim-hieu-phap-luat/nhung-quy-dinh-moi-cua-luat-thi-hanh-an-hinh-su-nam-2019.aspx>;

6. Lưu Hoài Bảo, “Một số giải pháp phòng chống tội phạm do người chưa thành niên thực hiện”, *Tạp chí Kiểm sát*, số 14/2014;

7. Nguyễn Ngọc Kiện, Trịnh Tuấn Anh, Lê Thị Thoa, “Những vấn đề đặt ra liên quan đến thi hành án phạt tù đối với phạm nhân là người dưới 18 tuổi”, *Tạp chí Kiểm sát*, số 19/2021;

8. Nguyễn Thanh Tùng (2023), *Về cải tạo người chưa thành niên phạm tội bị áp dụng hình phạt tù*, <https://tapchitoaan.vn/ve-cai-tao-nguoi-chua-thanh-nien-pham-toi-bi-ap-dung-hinh-phat-tu8584.html>;

9. Nhật Tân (2019), *Còn khó cho người tái hòa nhập cộng đồng*, <https://www.baohaugiang.com.vn/xa-hoi/conkho-cho-nguoi-tai-hoa-nhap-cong-dong-80302.html>;

10. Phương Thủy (2022), *Giúp phạm nhân sau khi chấp hành xong án phạt tù ổn định cuộc sống*, <https://cand.com.vn/van-de-hom-nay-thoi-su/giup-pham-nhan-sau-khi-chap-hanh-xong-an-phat-tu-on-dinh-cuoc-song-i647811/>;

11. Trần Danh (2020), *Phòng ngừa tình trạng tái phạm tội*, <https://baodongnai.com.vn/phapluat/202003/phong-ngua-tinh-trang-tai-pham-toi-2992436/>;

12. United Nations Office on Drugs and Crime, *Handbook on restorative justice programmes*, Criminal justice handbook series, Vienna, United Nations, New York, 2006;

13. Vụ pháp luật hình sự - Hành chính (Bộ Tư pháp) và UNICEF (2010), *Báo cáo đánh giá, kiến nghị về tái hòa nhập cộng đồng đối với người chưa thành niên vi phạm pháp luật ở Việt Nam (Dự thảo)*, Hà Nội;

14. Võ Khánh Vinh, Cao Thị Oanh, *Giáo trình Luật Thi hành án hình sự*, Nxb. Khoa học xã hội, 2013;

15. Nguyễn Quốc Nhật, Phạm Trung Hòa, Trần Hải Âu, *Giáo dục, giúp đỡ người tì tha tái hòa nhập cộng đồng ở Việt Nam*, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội, 2001.